

Jovánovics Eszter

A Fővárosi Ítéletábla és a Kúria közösség tagja elleni erőszak büntettét megállapító ítéletei¹

A tényállási motívum és a védett csoportok körének a norma céljával ellentétes értelmezése

Hivatalos hivatkozás: Fővárosi Ítéletábla 5.Bhar.268/2015/5. sz. ítélet, Kúria Bfv.1.233/2015/5. sz. ítélet

Tárgyszavak: előítélet-motívum • gyűlölet-bűncselekmény • gyűlöletmotívum • közösség tagja elleni erőszak • Magyar Nemzeti Gárda

Értelmezett jogszabályhely: Btk. 216. § (2) bekezdés, (3) bekezdés b) és e) pont; 339. § (1) bekezdés, (2) bekezdés a) és d) pont

1. Tények
2. Pertörténet
3. Az ítéletek érvelése
4. A rendelkező rész és a *ratio decidendi*
5. Az ítéletek kritikája
 - 5.1. A gyűlölet-bűncselekmény fogalom tisztázása
 - 5.2. Az elsőfokú ítélet kritikája
 - 5.3. A jogorvoslati határozatok kritikája
 - 5.3.1. Az előítélet-indíték vizsgálatának elmaradása
 - 5.3.2. A Magyar Nemzeti Gárda mint védett csoport a közösség tagja elleni erőszak alkalmazása szempontjából
 - 5.3.3. Magyarelles indíték megállapítása kellő bizonyíték hiányában
6. A döntés jelentősége

1. Tények

Valkó egy kistelepülés Pest megye északi részén, Gödöllő közelében, ahol 2013. szeptember 21-én „Nagyobb rendet a kistérségekben” címmel rendezvényt tartott a Magyar Gárda egyik utódszervezete, a Magyar Nemzeti Gárda. A rendezvény szervezője az egyik sértett, egy valkói lakos volt, aki magát – a másodfokú bíróság által kiegészített tényállás értelmében – a Magyar Nemzeti Gárda tagjának vallotta. A másodfokú bíróság ehhez még hozzáfűzte: „A rendezvényen részt vevő Magyar Nemzeti Gárda egyenruhás tagjai [a] sértett lakóhelyénél gyülekeztek. A rendezvény rendbontás nélkül zajlott le.”

Két nappal később, 2013. szeptember 23-án a vádlottak – három roma férfi, közülük ketten büntetlen előéletűek, mind-

annyian az ítéletben foglalt személyi körülményeik alapján alacsony iskolázottságúak, és alacsony jövedelmű helyi lakosok – délelőtt együtt italoztak egyikük lakásán, ahol a Magyar Nemzeti Gárda rendezvény is szóba került köztük, amelyet kifogásoltak. Ezt a megállapítást a másodfokú bíróság azzal egészítette ki, hogy meghozza azért kifogásolták, „mert úgy érezték, hogy az cigány nemzetiségük ellen irányult.”

A II. r. vádlott lényegében szomszédja a rendezvényt szervező, Magyar Nemzeti Gárda tag sértettnek, akivel már több szomszédi konfliktusa, hangos szóváltása volt korábban. Az I. és III. r. vádlott aznap délután átment II. r. vádlotthoz, ahonnan ittás állapotban elindultak a falu kocsmája felé. Útközben bekiabáltak a rendezvényt szervező sértett házába, ahonnan erre ő és fia kijöttek az udvarra. Erre a vádlottak elkezdték őket hangosan szidni: „Rohadt gárdisták, meg fogtok döglenni! Rohadt magyarok égni fogtok, meg fogtok halni! Bűdös magyarok, elvágjuk a torkotokat!”. Az I. és III. r. vádlott a kerítéshez ment, arra ráhajoltak, és a III. r. a nála lévő fokossal az egyik sértett felé ütött, amiből dulakodás lett, ami során a sértettek keze megsérült. Az I. r. vádlott a nála lévő késsel csapkodott a kerítésen át, de sérülést nem okozott. A két vádlott a kerítést is meg rongálta. A II. r. vádlott látta a társai cselekményét, végig a közvetlen közelükben állt és folyamatosan szidalmazta, fenyegette ő is a sértetteket. Cselekményük alkalmas volt arra, hogy másokban riadalmat vagy megbotránkozást keltsen. A tényállás szerint a cselekmény időpontjában az utcán több, az eljárás során ismeretlenül maradt roma nő és gyermek tartózkodott, akik szintén kiabáltak és szidalmazták a két sértettet.

Bár az ítéleti tényállás nem taglalja, de álláspontunk szerint fontos megjegyezni a két nappal korábbi rendezvényről, hogy a Magyar Nemzeti Gárda honlapján fellelhető híradás² alapján azon a Magyar Nemzeti Gárdán kívül megjelent a rendezvény-sorozat elindítója, a Szébb Jövőért Magyar Önvédelem (amely szervezet a Gyöngyöspatán 2011-ben zajlott szélsőséges cigányellenes akcióorozat elindítója is volt), valamint a Kárpát Haza Őrei néhány tagja is. A rendezvényen tehát közismert szélsőséges, radikális, cigányellenes szervezetek vettek részt, az ott elhangzott beszédek a „cigánybűnözés” tematikájára épültek, erről bárki meggyőződhet a hivatkozott honlaphírből.

¹ Szerkesztői megjegyzés: A JeMa-ban szokásos módon az érdemi és szerzői kritika tárgyát képező, legtöbb esetben jogerős bírósági döntés szokott az elemzések címében megjelenni. E gyakorlattól eltérően ez az írás azért utal a címében két bíróság határozatára, mert a büntetőeljárás jogorvoslati rendszer sajátosságai, a részjogerő, a harmadfokú eljárás és a felülvizsgálati eljárás egymáshoz való viszonya miatt fordulhatott elő, hogy egyazon ügy különböző vádlottjai vonatkozásában a Kúria és a harmadfokú bíróság úgy fogadott el eltérő jogi álláspontot, hogy a jogkérdésben való ellentmondást jogorvoslattal már nem lehet feloldani. Ez indokolja a szokásostól eltérő címadást és – részben – eltérő cikkszerkezetet.

² www.gardamozgalom.org/h-rek/20130923/mng-szjm-kh-kontra-hitgy-li-vaik-2013-09-21.

A rendezvény így nyilvánvalóan illeszkedett a korábban bíróság által hasonló rendezvények miatt feloszlott Magyar Gárda demonstrációi által elindított, majd a Gárda utódszervezetei, köztük a fent említett radikális szervezetek által folytatott, a bűnözésnek etnikai színezetet tulajdonító, ezáltal kétségtelesen kirekesztő és cigány kisebbség számára alappal félelmet keltő rendezvények sorába.

2. Pertörténet

A sértettek a cselekmény során kihívták a rendőrséget, és az egyik sértett még aznap joghatályos magánindítványt terjesztett elő a vádlottakkal szemben. A vádlottak a cselekmény napjától őrizetben majd előzetes letartóztatásban voltak. A Gödöllői Járási Ügyészség a B.3831/2013/15-I. sz. vádiratában a vádlottakkal szemben egyrendbeli, a Btk. 339. § (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdés *a)* és *d)* pontja szerint minősülő, csoportosan és felfegyverkezve elkövetett garázdaság büntetése miatt emelt vádat, amelyet a vádlottak társtettesként követtek el. A Gödöllői Járásbíróság 8.B.856/2013/22. sz. elsőfokú ítéletében a vádlottakat bűnösnek találta a vádirat szerinti garázdaság minősített eseteiben, kettejüket társtettesként, egyiküket bűnsegédként. Továbbá, bár az ügyészség nem így értékelte a cselekményt, az elsőfokú bíróság a vádlottak magatartását a hatályos magánindítványt tevő sértettel szemben egyrendbeli, a Btk. 222. § (2) bekezdés *a)* pontja szerinti zaklatás vétségének is minősítette, tekintettel arra, hogy mindhárom vádlott a sértetteket személy elleni erőszakos, illetve részben közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetésével (megöléssel, felgyújtással) is megfenyegette. A zaklatás vétségét az elsőfokú bíróság szerint valamennyi vádlott társtettesként követte el. A bíróság szerint a III. r. vádlott az egyik sértett sérelmére könnyű testi sértést is elkövetett, ám mivel az ügyész nem vette át a magánvád képviselőt, törvényes vád hiányában e bűncselekményben a bűnösség megállapítása nem volt lehetséges. A bíróság halmazati büntetés-ként az I. és III. r. vádlottat 1 év 3 hó szabadságvesztésre és 2 év közügyektől eltiltásra, míg a II. r. vádlottat 9 hó szabadságvesztésre és 1 év közügyektől eltiltásra ítélte. A szabadságvesztéseket végrehajtásukban nem függesztette fel, azokat börtön foztatásban rendelte végrehajtani, az előzetes letartóztatásban töltött időt beszámította.

Az elsőfokú ítéleti tényállás leszögezi: „Az eljárás során nem sikerült megállapítani azt, hogy a vádlottak cselekményének a községükben tartott rendezvény miatti felháborodásuk, vagy a II. rendű vádlott és tanú 3 közötti korábbi konfliktus volt a kiváltóoka.” A bizonyítékok számbavétele és értékelése után az ítélet megállapítja: „A bíróság a cselekmény motívumát nem tudta felderíteni a bizonyítási eljárás során, ennek az az oka, hogy bár a tényállásban megállapítottak szerint a vádlottak olyan kijelentéseket is tettek, amelyek a sértettek politikai beállítottságára utaltak, azonban kérdésre maguk a sértettek sem tettek olyan kijelentést, amely szerint az elhangzott kifejezésekből, kijelentésekből egyértelművé vált volna számukra, hogy a korábbi rendezvény miatti felháborodásuk, vagy a II. rendű vádlott és a sértettek között meglévő korábbi konfliktus indította a vádlottakat arra, hogy a tanú [...] házához menjenek. A bíróság meggyőződése az, hogy mind a két esemény hozzájárult a bűncselekmény elkövetéséhez, azonban konkrét

ténymegállapítást e körben nem tudott tenni, mert nem volt valamelyik okot alátámasztó, kétséget kizáró bizonyíték.”

Az elsőfokú bíróság szerint tehát nem állapítható meg kétséget kizáróan, hogy mi volt a vádlottak cselekményének kiváltó oka, ugyanakkor a bíróság indoklásában a sértettek magyarsága, magyar nemzetiséghez tartozása mint motívum fel sem merül, erre vonatkozó ténymegállapítást – a cselekmény során a vádlottak részéről a gárdistázás mellett elhangzott magyározáson kívül –, illetve erre vonatkozó következtetést az ítélet egyáltalán nem tartalmaz.

Az elsőfokú ítélet ellen az ügyész, az I. és III. r. vádlottak és a védőik is fellebbeztek. A főügyészség átirata szerint az elsőfokú bíróság a cselekményt tévesen minősítette, annak helyes minősítése a Btk. 216. § (1) bekezdésébe ütköző és a (3) bekezdés *b)* pontja szerint minősülő felfegyverkezve elkövetett közösség tagja elleni erőszak büntette. Indítványozta továbbá a III. r. vádlott bűnösségének megállapítását könnyű testi sértés vétségében is. Figyelemmel arra, hogy a vádlottak terhére megállapítandó bűncselekmény lényegesen súlyosabban minősül, ezért az ügyész szerint indokolt hosszabb tartamú szabadságvesztés és ezzel arányos közügyektől eltiltás kiszabása.

Másodfokon a Budapest Környéki Törvényszék járt el, amely az ügyészi fellebbezést alaposnak találta, így 14.Bf.533/2014/7. sz. ítéletével a vádlottak bűnösségét felfegyverkezve, csoportosan, garázda magatartással elkövetett közösség tagja elleni erőszak büntetésében [216. § (1) bekezdés, (3) bekezdés *b)* és *e)* pont] állapította meg, továbbá a III. r. vádlottat testi sértés vétségében is bűnösnek mondta ki. A másodfokú bíróság a súlyosabb minősítés miatt súlyosította a szabadságvesztés büntetéseket az I. és II. r. vádlott esetében 2 év 3 hónapra, illetve a III. r. vádlott tekintetében 2 év 8 hónapra, és valamennyiüket 4 évre tiltotta el a közügyektől.

A másodfokú bíróság szerint – az elsőfokú bíróság álláspontjával szemben – „a történeti tényállás és a cselekmény összes körülményeinek vizsgálatából kétséget kizáróan megállapítható, hogy a sértett – és fia – mint egy közösség tagja szenvedett sérelmet. A két nappal korábban a sértett szervezésében és ingatlanán lezajlott találkozót a vádlottak a kisebbségi hovatartozásuk elleni támadásnak vélték. A vádlottak a sértettek elleni támadásának oka egyértelműen a magyarsághoz és a Magyar Nemzeti Gárdához való tartozásuk, valamint az utóbbi csoporttal történő sértetti szimpátia mindenki számára történő kinyilvánítása volt. A vádlottak cselekményének motivációja így aggálytalanul megállapítható, amikor hangot adtak annak, hogy a sértettet egy másik – jelen esetben magyar – nemzetiségi csoporthoz és egy egyesülethez – Magyar Nemzeti Gárda – sorolták. A vádlottaknak a magyar nemzetiség és a Magyar Nemzeti Gárda iránti ellenérzése a cselekmény során aggálytalanul megállapítható volt.”

A másodfokú bíróság ezzel párhuzamosan a történeti tényállást kifejezetten olyan elemekkel egészítette ki, amelyek egyértelműen alátámasztják, hogy a vádlottak motívuma a két nappal korábbi gárdista rendezvényhez kapcsolódik, amelyet a helyi romák, köztük a vádlottak, a cigány nemzetiségük ellen irányulónak éltek meg.

Az I. r. vádlott védőjének a jogi minősítést támadó felülvizsgálati indítványa alapján a Kúria a 2016. január 13-án tanácsulésen meghozott Bfv.III.1.233/2015/5. sz. végzésével az I. r. terhelt tekintetében a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta.

A másodfokú ítélet ellen a III. r. vádlott és védője élt fellebbezéssel megalapozatlanság miatt, eltérő jogi minősítés és a büntetés enyhítése érdekében. Az ő tekintetében a Fővárosi Ítéletábla, mint harmadfokú bíróság a 2016. február 26-án nyilvános ülésen meghozott 5.Bhar.268/2015/5. számú ítéletével az ítéletet megváltoztatta: a terhére rótt bűncselekményeket egységesen kétféle, társtettesként, felfegyverkezve, csoportosan és bántalmazással elkövetett közösség tagja elleni erőszak büntettének minősítette (és mellőzte ezzel halmazatban a könnyű testi sértés megállapítását). A szabadságvesztés-büntetését 2 évre, a közügyektől eltiltás tartamát ugyancsak 2 évre enyhítette.

3. Az ítéletek érvelése

Jelen elemzés csak érintőlegesen foglalkozik az ítéletek azon részével, amelyek a cselekmény garázdaságnak, majd közösség tagja elleni erőszaknak minősítése mellett, azzal halmazatban más bűncselekmények (zaklatás, könnyű testi sértés) megvalósulásával kapcsolatosak, és területi korlátok miatt nem foglalkozik az ítéletek azon megállapításaival sem, amelyek a könnyű testi sértés minősítéssel kapcsolatban a magánindítvány hatályával, illetve a törvényes váddal kapcsolatosak, illetve amelyek a harmadfokú eljárás lehetőségének jogi érveit tartalmazzák. Az elemzés tárgya kifejezetten a cselekmény – álláspontunk szerint téves – közösség tagja elleni erőszakként minősítése, az ítéletek érvelését és kritikáját tehát erre fókuszálva mutatjuk be.

Az I. r. terhelt tekintetében a Kúria mint felülvizsgáló bíróság a jogi minősítést támadó felülvizsgáló indítványt megalapozatlannak találta. Elfogadta a védő hivatkozását a Bfv. III.87/2011/5. sz. eseti döntésre, amely alapján a Magyar Nemzeti Gárdához tartozás miatt történt erőszakos magatartás pusztán ezen az alapon valóban csak garázdaság bűncselekményének minősülne. Ám a Kúria szerint a sértetteket nem kizárólag a Magyar Nemzeti Gárdához való tartozásuk miatt, hanem a magyarságuk – tehát a többségi társadalomhoz tartozásuk – okán is érte a terheltek részéről a tettlegességgel párosuló támadás, amire a terheltek részéről elhangzott kijelentések utalnak. Mivel a tényállásból nem lehetett megnyugtatóan arra következtetni, hogy a terhelteknek a sértett testét el nem érő hadonászása bántalmazás szándékával vagy egyszerű fenyegetésként történt-e, ezért helyesen róta a másodfokú bíróság az (1) bekezdés szerinti alapeseti (garázda magatartással megvalósuló) bűncselekményi alakzatot a terheltek terhére.

A III. r. terhelt tekintetében harmadfokon eljáró Fővárosi Ítéletábla több nyomozati szakban tett vallomást is idéz – a Kúria ítéletének meghozatalát követően hozott – ítéletében (Ítélet 9.), amelyek mind azt támasztják alá, hogy a vádlottak motivációja az egyik sértett Magyar Nemzeti Gárda tagsága és ezzel kapcsolatban a rendezvény megszervezése volt. Így például hivatkozik arra az ítélet, hogy az egyik sértett vallomása szerint a támadás során a vádlottak folyamatosan „gárdistáztak”. A rendezvényt szervező sértett a tárgyaláson is büszkén hangsúlyozta, hogy ő kiváló gárdista, soha nem sértette meg a törvényt, a Magyar Nemzeti Gárda tagja. A sértett fia (a másik sértett) is úgy nyilatkozott, hogy az anyja Valkóra szervezett egy gyűlést, és a házuknál az őket megtámadó személyek azt

ugyan konkrétan nem mondták, mi a bajuk, csak végig kiabáltak, hogy „gárdista kurva, meg fogtok döglenni, paraszt magyarok”. Az ítéletábla hivatkozik arra is, hogy másodrendű vádlott a sértettet vallomásaiban mindvégig gárdista nőként jelölte meg, az elsőrendű pedig úgy nyilatkozott, hogy azért mentek a sértettek házához, hogy őket megkérdezzék „miért nem hagyják békén őket a gárdisták”. Az ítéletábla hivatkozik a cselekmény napján kelt rendőri feljegyzésre is, amely szerint az intézkedésre azért került sor, mert az intézkedés alá vont személyek politikai nézeteik miatt szóváltásba kerültek az ottlakókkal. A fentiek és más bizonyítékok alapján a harmadfokú bíróság ténymegállapításaiban így konkludál: „Mindezek alapján kétséget kizáróan megállapítható, hogy a vádlottak cselekményének közvetlen előzménye a gárdista rendezvény volt, amelyet a sértett szervezett. Ebben az időben a településen feszült közhangulat alakult ki, mert a roma lakosság sérelmezte a nemzeti gárda rendezvényét. Semmi más elfogadható oka nem volt és nem is lehetett a vádlottak által tanúsított magatartásnak, mint ez a sérelem [...]. E bizonyítékokon felül a támadás motivumát teljesen egyértelművé tették a helyszínen tett kijelentések is, amelyekkel a sértettekkel – mint a magyar nemzeti gárda valós vagy vélt tagjaival, és a magyar nemzethez tartozásukkal – szembeni felfokozott indulatot és gyűlöletet juttatták kifejezésre.” (Ítélet 10.).

A fentiek miatt a harmadfokú bíróság – a Kúria felülvizsgáló határozatát követően kihirdetett ítéletében – a cselekmény jogi minősítése tekintetében a másodfokú bírósággal értett egyet, alapvetően osztotta az annak indokolásában írtakat is. A gondolatmenet azokkal – az e bűncselekményt megállapító ítéletekben rendszeresen visszaköszönő – mondatokkal indul, amelyek szerint – helyesen – a tényállás az emberi méltóságot, ezen belül a különböző kisebbségeket védi, jogi tárgya a diszkrimináció nélküli együttéléshez fűződő társadalmi érdek.

Ezután a Kúria Bfv.II.590/2012/18. sz. határozatából köszön vissza a harmadfokú ítélet következő mondata: „Relatív és mindig a tényleges szituációtól is függ, hogy adott helyen és időben ki tekinthető többségnek, illetve kisebbségnek” (Ítélet 11.).

Innen a folytatás az Ítéletábla saját gondolatmenete: „Éppen ezért nem értett egyet az ítéletábla azon védői okfejtéssel, amely a sértetti kör leszűkítésére irányult, azaz arra, hogy a Magyar Nemzeti Gárda – mint a betiltott Magyar Gárda utódszervezete – önmagában emiatt nem élvezhet jogvédelmet még a cselekmény bizonyítottsága esetén sem. Ez alapvetően ellentétes lenne a diszkriminációtól mentes együttélés oltalmának követelményével. Figyelemmel a 30/1992. (V. 26.) AB határozatban foglaltakra is, az Alkotmánybíróság értelmezésében a lakosság egyes csoportjai kitétel mögött »az eltérő nézetrendszer (párttagok, egyesületek, mozgalmak stb. résztvevői) vagy egyéb, tulajdonképpen bármely ismérv szerint elkülönülő személyek védelmének szándéka húzódik meg.«”

Az ítéletábla így folytatja: „A többnemzetiségű és a plurális nézetrendszerek különbözőségén felépült demokratikus jogállamban a közösségek konfliktusok nélküli egymás mellett élése mindenkiel szemben a tolerancia, és az önkénytől tartózkodás követelményét támasztja, a védelem ezért olyan kiemelkedő társadalmi érdek, amiért is a büntetőjog eszközeivel szükséges fellépni és megakadályozni, hogy bárkit egy közösséghez való tartozása vagy annak vélelmezése miatt támadás érjen. A törvényi szabályozás biztosítja, hogy a büntetőjogi védelem valamennyi közösség, csoportosulás tagjára kiterjedjen, függetlenül attól, hogy

az adott közösség mekkora létszámú, milyen elvek, szabályok mentén, milyen okkal vagy céllal jött létre, vagy szerveződött organikusán.”

Majd, az ítéletábra lényegében átveszi a Kúria Bfv.II.576/2014/13 sz. határozatból a következő mondatot: „A harmadfokú bíróság egyetértett a másodfokú bírósággal abban, hogy az események idején szándékegységben cselekvő vádlottak részéről elhangzott kijelentésekhez köznyelvi értelemben a magyarsággal és a Magyar Nemzeti Gárdával szembeni heves ellenséges érzelmek képzete tapad, amely messzemenőig meghaladja a garázda magatartások során rendszerint elhangzó és gyalázkodó tartalmú szitokszavak általános indulati töltetét.”

Végül, a harmadfokú bíróság „a teljesség igényével” megjegyzi, hogy a Bfv.II.576/2014/13. sz. ügyben (amely a sajobáonyi romák gárdistákkal szembeni támadásáról szóló ügy) a jelen ügygel nagy fokú hasonlóságot mutató tényállás mellett azonos jogi következtetésre jutott.

Hivatkozik továbbá az ítéletábra és a Debreceni Ítéletábra EBD2015. B.3. sz. ügyben hozott döntésére, amelyből kiemeli: a Debreceni Ítéletábra elvi érveléssel szövegezte le az ügy legfontosabb konklúziójaként, hogy a közösség tagja elleni erőszak büntetetténektől a közösség tagjai számára tartozó személyek is lehetnek, amennyiben az e csoporthoz való vagy vélt tartozásuk miatt szenvednek sérelmet.

Az ítéletábra egyebekben a III. r. vádlott terhére a közösség tagja elleni erőszak (2) bekezdés szerinti, bántalmazással elkövetett alakzatát rója fel: álláspontja szerint ugyanis a III. r. vádlott – társaival akarategységben – a sértettek testi épségét is közvetlenül támadta.

4. A rendelkező rész és a *ratio decidendi*

A felülvizsgálati eljárás során a Kúria végzésével a másodfokú döntést az I. r. terhelt tekintetében hatályában fenntartotta [Btk. 216. § (1) bekezdés, (3) bekezdés *b*) és *e*) pont], a cselekményt közösség tagja elleni erőszaknak minősítette.

A III. r. vádlott tekintetében harmadfokon eljáró Fővárosi Ítéletábra annyiban változtatta meg az ítéletet, hogy a cselekmény minősítése álláspontja szerint egységesen kétrendbeli, társtettesként, csoportosan és felfegyverkezve, bántalmazással elkövetett közösség tagja elleni erőszak – azzal halmazatban a könnyű testi sértés vétsége nem állapítható meg. A büntetéseket a vádlott tekintetében a harmadfokú bíróság enyhítette [Btk. 216. § (2) bekezdés, (3) bekezdés *b*) és *e*) pont].

A harmadfokú döntés *ratio decidendi*je jelen elemzés fókuszá szempontjából úgy fogalmazható meg, hogy a közösség tagja elleni erőszak (Btk. 216. §) szabályozása azt biztosítja, hogy a büntetőjogi védelem valamennyi közösség, csoportosulás tagjára kiterjedjen, függetlenül attól, hogy az adott közösség mekkora létszámú, milyen elvek, szabályok mentén, milyen okkal vagy céllal jött létre vagy szerveződött organikusán. Tehát, a konkrét esetre alkalmazva, a speciális büntetőjogi védelem a cigányellenes, kirekesztő tevékenységei miatt bíróság által felosztatott Magyar Garda utódszervezetének tagjaira is kiterjed a jogalkotó szándéka szerint.

Fontos kiemelni, hogy bár a Kúria mint felülvizsgálati bíróság a másodfokú ítélet ezen érvelését nem fogadta el, a har-

madfokú döntés egy másik vádlott tekintetében a Kúria határozatának meghozatalát követően született és – anyagi jogi okból felül nem bírálható –, jogerős döntés.

*Ratio decidendi*ként rajzolódik ki továbbá, hogy a tényállás által védett csoport (magyar nemzetiség) beazonosítása megtörténhet minden további, e motivációt alátámasztó körülmény hiányában, pusztán a csoport elnevezését tartalmazó, a cselekmény során elejtett kifejezések („magyarozás”) alapján.

5. Az ítéletek kritikája

5.1. A gyűlölet-bűncselekmény fogalom tisztázása

Mivel a közösség tagja elleni erőszak, bár nem sajátképi, de egy *sui generis* gyűlölet-bűncselekményi tényállás a magyar Büntető Törvénykönyvben,³ elkerülhetetlen, hogy az ítéletek értékelése előtt röviden tisztázzuk a gyűlölet-bűncselekmény fogalmát, a védett jogi tárgyat és a jogalkotói célt.

A gyűlölet-bűncselekmény fogalma félreértelmezésre adhat lehetőséget, ugyanis a gyűlölet-bűncselekmények lényege, megkülönböztető eleme – a szabályozás eredetére, a nemzetközi jogfejlődésre tekintettel⁴ – nem az *gyűlölet*, hanem az *előítélet*.⁵ A gyűlölet-bűncselekmények témájával évek óta rendszeresen és kiemelten foglalkozó EBESZ Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Hivatala (a továbbiakban: DIEJH) a gyűlölet-bűncselekményeket olyan bűncselekményekként definiálja,⁶ amelyeket előítélet-indítékből követnek el. A DIEJH értelmezésében van tehát egy alapbűncselekmény, amely közvetlenül irányulhat akár személy, akár vagyontárgy ellen, és ehhez járulékos elemként kapcsolódik az, hogy az elkövető a cselekményét a sértett

³ SZOMORA Zsolt: „Dogmatikai és alkotmányjogi megjegyzések a gyűlölet-bűncselekmények büntetőjogi szabályozásához” *Belügyi Szemle* 2013/12. 40.

⁴ Az USA-ban a gyűlölet-bűncselekmény (*hate crime*) fogalom az 1960-as években jelent meg, kétségtelenül a kisebbségi csoportok elleni erőszakkal szembeni fellépés eszközeként, felismerve, hogy az egyes kisebbségi csoportok erőit nyerhetik abból, ha közösen lépnek fel a velük szembeni erőszakot szülő sztereotípiákkal szemben. Európában azonban jóval később jelent meg a fogalom, és az egyes országokban meglehetősen eltérő koncepció alapján. Ld. JON GARLAND and NEIL CHAKRABORTI: „Divided by a common concept? Assessing the implications of different conceptualizations of hate crime in the European Union” *European Journal of Criminology* 9 (1) 2012, 39. Ld. továbbá az Emberi Jogok Európai Bíróságának vonatkozó joggyakorlatát, pl. *Angelova and Iliev v. Bulgaria*, Judgement of 26 October 2007, no. 55523/00; *Balázs v. Hungary*, Judgement of 20 October 2015, no. 15529/12; *Milanović v. Serbia*, Judgement of 10 December 2010, no. 44614/07; *Nachova and Others v. Bulgaria*, Judgement of 6 July 2005, nos. 43577/98 and 43579/98; *R.B. v. Hungary*, Judgement of 12 April 2016 no. 64602/12; *Šečić v. Croatia*, Judgement of 31 August 2007, no. 40116/02.

⁵ Ld. erről továbbá: DINÓK Henriett Éva: *A gyűlölet-bűncselekményekkel szembeni fellépés jelentősége és lehetőségei. Nemzetközi és hazai jogalkotási, jogalkalmazási és adatgyűjtési kérdések* (Doktori értekezés, Szegei Tudományegyetem 2015), 13.

⁶ OSCE/ODIHR Hate Crime Laws – A Practical Guide, www.osce.org/odihr/36426.

által megtestesített csoporttal szembeni előítéletes indítékból követte el.

Ezzel a felfogással a Kúria joggyakorlat-elemző csoportja is egyetért. A gyűlölet-bűncselekmények kapcsán 2016-ban megjelent összefoglaló véleményében⁷ a csoport kifejti: „A gyűlölet-bűncselekmény, [vagy – egyes források szerint – gyűlöletvezérelt bűncselekmény] (*hate crime*) némileg félrevezető elnevezés. Azt ugyanis általában nem egy konkrétan meghatározott személy (áldozat) ellen táplált konkrét okon alapuló gyűlöletből vezérelve követik el. A passzív alany vagy a sértett bizonyos tulajdonságok alapján meghatározott csoport gyakran pusztán véletlenszerűen kiválasztott tagja, akit az elkövető általában nem is ismer. Ahhoz, hogy a cselekmény »gyűlölet(vezérelt)-bűncselekménynek« minősüljön, nem kell tehát, hogy az elkövetője ténylegesen is gyűlölje az áldozatát.” (Vélemény 3.).

A joggyakorlat-elemző csoport így folytatja: „A gyűlölet-bűncselekmény valóságos indítéka valamiféle előítélet, előítéletesség. Az elkövető előítélettel viseltetik azzal a csoporttal szemben, amely csoporthoz valóan vagy csupán általa vélten a passzív alanyként kiválasztott személy (áldozat) tartozik. A gyűlölet-bűncselekmény tehát tulajdonképpen előítéletből motivált bűncselekmény (*bias motivated crime*). Az előítélet pedig negatív tartalmú: az elkövető belső meggyőződése szerint ahhoz a csoporthoz tartozók, amelynek tagjai vagy vélt tagjai a kiválasztott sértettek, valamely tulajdonságuknál fogva alacsonyabb rendűek, tehát nem érdemelnek egyenlő méltóságot. Ez a tulajdonság pedig bármi lehet, pl. nemzetiségi hovatartozás, bőrszín, származás, nemi identitás, szexuális irányultság stb. Ez az alacsonyabb rendűségi megítélés vezet a csoport kiválasztott tagja(i) elleni valamilyen agresszív fellépésre. Leszögezhető tehát: nem minden gyűlölet motiválta bűncselekmény sorolható a »gyűlölet-bűncselekmény« fogalom körébe, hanem csak azok tartozhatnak ide, amelyeknél a gyűlölet oka, alapja valamely csoporttal szembeni előítélet.” (Vélemény 3.).

A gyűlölet-bűncselekmény fogalom tehát tág, elméleti fogalom, amely valamennyi, előítéletes indítékból elkövetett bűncselekményt magában foglal, és ami olyan káros, de világszerte erősen jelenlévő társadalmi jelenségekre reflektál, mint a rasszizmus, antiszemitizmus, homofóbia, idegen-gyűlölet: tehát általában valamely sérülékeny társadalmi csoport elleni intolerancia.⁸

Mindez levezethető a magyar szabályozásból és joggyakorlatból is. A közösség tagja elleni erőszak tényállását a jogalkotó az *Emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények* c. fejezetben helyezte el, annak védett jogi tárgya az egyenlő emberi méltóság, a Kúria eseti döntése⁹ értelmében „a diszkrimináció nélküli együttéléshez fűződő társadalmi érdek. Az a rendeltetése, hogy senkit ne érhessen bántalmazás, vagy bántódás amiatt, mert más népcsoporthoz tartozik”. A Kúria idézett meghatározása a jogi tárgy vonatkozásában egyértelművé teszi, hogy a közösség tagja elleni

erőszak büntetőjogi tényállása az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében szabályozott hátrányos megkülönböztetés tilalmából fakad.

Az Alkotmánybíróság pedig a hátrányos megkülönböztetés tilalma kapcsán az egy büntetés-végrehajtási jogszabály alkotmányosságát elbíráló 3206/2014. (VII. 21.) AB határozatában kimondta, hogy:

„Az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében garantált diszkriminációtilalom ugyanis csupán olyan élethelyzeteket ölelhet át, amelyekben az emberek önazonosságát, identitását meghatározó lényegi tulajdonságuk miatt előítélettel, vagy társadalmi kirekesztéssel néznek szembe.”

A fentiek értelmében, továbbá az *ultima ratio* elvére is tekintettel a közösség tagja elleni erőszak tényállásban az elkövető motívuma (a sértett valamely társadalmi csoporthoz tartozása vagy vélt tartozása) teleologikus restriktív útján kétségtelenül úgy értelmezendő, hogy nem elég, ha az elkövetőt a sértett csoporthoz tartozása vagy vélt tartozása motiválja, szükséges, hogy ezen felül az elkövető az adott csoporttal szemben előítélettel viseltessen.

5.2. Az elsőfokú ítélet kritikája

Álláspontunk szerint a lényegi jogi minősítés kérdésében – tudniillik, hogy a vádlottak cselekménye minősíthető-e annak motívuma alapján közösség tagja elleni erőszaknak, vagyis gyűlölet-bűncselekménynek – az elsőfokú bíróság jutott helyes következtetésre, bár hiányos, illetve félig-meddig téves indokolással. A Gödöllői Járásbíróság ugyanis a vádlottak indítéka kapcsán arra jutott, hogy nem állapítható meg kétséget kizáróan, hogy a korábbi szomszédi konfliktus, vagy a gárdista rendezvény motiválta az elkövetőket. A bíróság szerint mindkét körülmény motiválta az elkövetőket, de mivel nem lehetett eldönteni, melyik, ezért a motívumnak nem tulajdonított jogi relevanciát.

Bár az indíték bizonyítottságának hiánya valóban arra vezet, hogy nem állapítható meg a közösség tagja elleni erőszak elkövetése, ugyanakkor itt valójában – a bíróság saját érvelése szerint – nem bizonyítottság hiányáról, hanem vegyes motívumról van szó. Márpedig a Kúria is,¹⁰ más ügyben pedig az Emberi Jogok Európai Bírósága is¹¹ arra a következtetésre jutott, hogy gyűlölet-bűncselekmény vegyes motívummal is elkövethető. Az uralkodó magyar bírói álláspont¹² helyesen az, hogy vegyes motívum esetén akkor állapítható meg gyűlölet-bűncselekmény, ha az előítélet motívumdöntő, vezérlő indítéka az elkövetőnek. Jelen ügyben azonban más – lejjebb kifejtett – okokból téves a közösség tagja elleni erőszakként minősítés.

5.3. A jogorvoslati határozatok kritikája

A másodfokú bíróság a történeti tényállást kifejezetten olyan elemekkel bővítette, amelyek megerősítik, hogy a vádlottak sérelmezték a Magyar Nemzeti Gárda rendezvé-

⁷ Elérhető a Kúria honlapján: www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeny_4.pdf

⁸ Forrás: JOVÁNOVICS Eszter: „Gyűlölet vagy előítélet? Szavak vagy tettek? Definíciós kérdések, elhatárolások” *Belügyi Szemle* 2013/12. 70.

⁹ Kúria Bfv.II.590/2012/18. 15. oldal 2. bek.

¹⁰ Bfv.II.590/2012/18. (Ij. 9.).

¹¹ *Balázs v. Hungary*, Judgement of 20 October 2015, no. 15529/12.

¹² Bfv.II.590/2012/18. (Ij. 9.).

nyét, azt cigányságuk elleni támadásként értékelték, ez készítette őket a cselekmény elkövetésére. Ezt alátámasztja az is, hogy a cselekmény során gárdistáztak is. Mivel a vádlottak száján a cselekmény elkövetése során a büdös gárdista mellett a büdös magyar is kicsúszott, ezért a törvényszék úgy konkludál, hogy „A vádlottak sértettek elleni támadásának oka egyértelműen a magyarsághoz és a Magyar Nemzeti Gárdához való tartozásuk, valamint az utóbbi csoporttal történő sértetti szimpátia mindenki számára történő kinyilvánítása volt. A vádlottak cselekményének motivációja így aggálytalanul megállapítható, amikor hangot adtak annak, hogy a sértettet egy másik – jelen esetben magyar – nemzetiségi csoporthoz és egy egyesülethez – Magyar Nemzeti Gárda – sorolták. A vádlottaknak a magyar nemzetiség és a Magyar Nemzeti Gárda iránti ellenérzése a cselekmény során aggálytalanul megállapítható volt.”

Teljes egyértelműséggel tehát két védett csoporttal szembeni gyűlölet-bűncselekménynek értékeli a másodfokú bíróság a cselekményt: a magyarsággal, mint nemzetiséggel (nemzetiségi csoporttal), illetve a Magyar Nemzeti Gárdával mint „egyesülettel” szembeniként. A harmadfokos eljárási ítéletábra lényegében ugyanerre a végkövetkeztetésre jut, miután a bizonyítékok sorából további, kifejezetten a gárdista hovatarozással kapcsolatos motívumra utaló elemeket kiemel, és a jogi indokolást tovább cizellálja. Ezért a két ítélet jogalkalmazói tévedéseit az alábbiakban egyben elemzem.

5.3.1. Az előítélet-indíték vizsgálatának elmaradása

Amint azt feljebb kifejtettük, a közösség tagja elleni erőszak megvalósulásának feltétele az elkövető előítéletes motívuma, amely a sértett valamely védett tulajdonságához (vagyis, a sértett védett csoporthoz tartozásához) kapcsolódik. A bíróságok ezt a logikai lépcsőfokot azonban rendre kifejejtik érvelésükből. Önmagában az az ítéleti tényállásban megállapított tény, hogy az elkövetők a gárdista rendezvényt azért sérelmezték, mert cigányságuk ellen irányulónak élték meg, egyértelműen arra utal, hogy bennük a gárdistákkal szemben nem előítélet, hanem más típusú negatív érzelm alakulhatott ki. Ez lehetett félelem, düh, indulat, de nyilvánvalóan nem előítélet, hiszen éppen azért élhették meg – alappal – cigányságuk ellen irányulónak a rendezvényt, mert a Magyar Nemzeti Gárda köztudomásúan cigányellenes szervezet, és ennek a rendezvény során is hangot adtak a szónokok. Az előítélet – amint feljebb utaltunk már rá – egy társadalmi csoporttal szembeni intolerancia, amely e csoport alacsonyabb rendűnek tekintésén alapul. Mindazonáltal, ha egy sérülékeny kisebbség tagjai ellenséges érzelmekkel viseltetnek egy, az ő kisebbségükkel szemben előítéletes, velük szembeni gyűlöletet keltő, rasszista csoporttal szemben, akkor az észszerűen nem felel meg az előítélet definíciójának. A közösség tagja elleni erőszakként minősítést tehát már itt el kellett volna vetni. Az eljárás bíróságok azonban egyáltalán nem vizsgálták a csoporthoz tartozással kapcsolatos negatív viszonyulás hátterét és érzelmi, illetve kognitív tartalmát, ami azt mutatja, hogy nincsenek tisztában a gyűlölet-bűncselekmények koncepciójával. Hiszen, amint feljebb (ld. 5.1. pont) bemutattam, a he-

lyesen felfogott jogi tárgy védelme a tényállásban foglalt motívum ilyen értelmezését kívánja meg.

5.3.2. A Magyar Nemzeti Gárda mint védett csoport a közösség tagja elleni erőszak alkalmazása szempontjából

Demokratikus jogállami alapelvek figyelembevételével, illetve a logika szabályai szerint is, megkérdőjelezhetetlenül visszaélészerű a tényállás olyan csoportok védelmében történő alkalmazása, amelyek alapvető jogállami elveket, így az egyenlő emberi méltóság elvét támadják, kérdőjelezik meg. A Magyar Gárda ilyen alakulat volt, azt a bíróság kifejezetten ezen az alapon, a cigány kisebbséghez tartozó személyekkel szembeni kirekesztő és félelemkeltő rendezvényei miatt oszlatta fel,¹³ a Magyar Nemzeti Gárda pedig köztudomásúan a Magyar Gárda utódszervezete, amire a védelem hivatkozott is és ezt a bírósági ítéletek sem vitatták. A fő különbség abban ragadható meg, hogy utóbbi nem bíróság által bejegyzett szervezet, így feloszlítására sincs lehetőség. Ugyanakkor viszont elmondható, hogy nézeteiben, a cigánysághoz való viszonyulásában, a bűnözés és az etnikai származás közötti kapcsolat felállításában, illetőleg ezen nézetek paramilitáris rendezvényeken történő hangoztatásában nincs lényegi különbség a két formáció között. Márpedig a tárgyalt ügyben a bűncselekmény elkövetésére kifejezetten egy ilyen rendezvény vezette az elkövetőket, ahogy azt a másod- és harmadfokú döntések is megállapítják. Visszatérve egyébként az 5.3.1. alatt írtakra: ha a bíróság vizsgálná az előítélet-motívumot a csoporthoz tartozással összefüggő motívum hátterében, akkor nem is fordulhatna elő az, hogy rasszista csoportokat védett csoporttá nyilvánítson.

Bárd Petra e kérdésről így fogalmaz: „Támadhatatlan szűkítő értelmezés azon alkotmányos minimumkövetelmény figyelembevétele, amely szerint semmilyen kodifikációs megoldás mellett nem adhat az állam olyan csoportoknak fokozott és szimbolikus védelmet, amelyek elsődleges csoportalakító jellemzője más közösségek elleni gyűlölet, különösen, ha a gyűlölt csoport közös ismérve valamely megváltoztathatatlan tulajdonság. Másként fogalmazva: nem részesülhetnek fokozott és szimbolikus védelemben azok, akik a jogállam alapértékeit, így az egyenlőséget és az egyenlő méltóság elvét tagadják, illetve a másik oldalról nem kaphatnak fokozott és szimbolikus tartalommal bíró büntetést azok, akik olyanokkal szemben táplálnak erőszakba torkolló gyűlöletet, akik ellen (vagy akiknek a csoportképző eszméik ellen) az állam maga is küzd.”¹⁴

A Legfelsőbb Bíróság Bfv.III.87/2011/5. sz. ítéletében, amely alapjául szolgáló ügyben a terheltek azért bántalmazták a sértettet, mert tudták, hogy a Magyar Gárda tagja volt, ezt az álláspontot egyértelműen megerősítette:

„A nemzeti, etnikai, faji, vallási vagy egyéb lakossági csoport ellen irányuló célból létrehozott és a törvényi

¹³ Legfelsőbb Bíróság, Kfv.X.37.783/2009/6., Fővárosi Ítéletábra 5. Pf.20/738/2009/7.

¹⁴ BÁRD Petra: „A gyűlölet-bűncselekmények hatékony üldözésének társadalmi feltételrendszere” in: BORBÍRÓ Andrea et al. (szerk.): *A büntető hatalom korlátainak megtartása: A büntetés mint végső eszköz. Tanulmányok Gönczöl Katalin tiszteletére* (Budapest: ELTE Eötvös 2014) 34.

előírásokkal nyilvánvalóan szembe helyezkedő szerveződések tagjait – kiváltképpen akkor, ha a szervezetet a bíróság jogerős döntésével már fel is oszlatta – értelemszerűen a büntetőjog sem védheti fokozottan, hiszen ebben az esetben a jogrend egységének elve szenvedne súlyos sérelmet.”

„Mindez nem változtat azon, hogy a sértettnek, mint a Magyar Gárda egykori tagjának a tényállásban jelzett körülmények között történt bántalmazása természetesen büntetendő cselekmény, amely azonban nem az öt évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegetett, a Btk. 174/B. §-a szerinti közösség tagja elleni erőszak bűntettének, hanem a Btk. 271. §-ának (1) bekezdésében foglalt garázdaság vétségének minősül.”¹⁵

A harmadfokú ítéletről kiderül, hogy a védő hivatkozott az eljárásban erre az eseti döntésre. Az ítélet tábla azonban egyértelműen szembement a legfelsőbb bírósági döntéssel: „Relatív és mindig a tényleges szituációtól is függ, hogy adott helyen és időben ki tekinthető többségnek, illetve kisebbségnek. Éppen ezért nem értett egyet az ítélet tábla azon védői okfejtéssel, amely a sértetti kör leszűkítésére irányult, azaz arra, hogy a Magyar Nemzeti Gárda – mint a betiltott Magyar Gárda utódszervezete – önmagában emiatt nem élvezhet jogvédelmet még a cselekmény bizonyítottasága esetén sem. Ez alapvetően ellentétes lenne a diszkriminációtól mentes együttélés oltalmának követelményével. Figyelemmel a 30/1992. (V. 26.) AB határozatban foglaltakra is, az Alkotmánybíróság értelmezésében a lakosság egyes csoportjai kitétel mögött »az eltérő nézetrendszer (párttagok, egyesületek, mozgalmak stb. résztvevői) vagy egyéb, tulajdonképpen bármely ismérv szerint elkülönülő személyek védelmének szándéka húzódik meg.«”

Az ítélet tábla így konkludál: „A törvényi szabályozás biztosítja, hogy a büntetőjogi védelem valamennyi közösség, csoportosulás tagjára kiterjedjen, függetlenül attól, hogy az adott közösség mekkora létszámú, milyen elvek, szabályok mentén, milyen okkal vagy céllal jött létre, vagy szerveződött organikusan.”

Az alkotmányos alapelveken túl a társadalmi kontextus és valóság súlyos negligálása is megjelenik ebben a bírói érvelésben, amely szembemegy a Legfelsőbb Bíróság korábbi eseti döntésében elvi éllel megállapítottakkal, sőt, látszólag kiterjeszti az antidiszkriminációs jogvédelmet is a paramilitáris, emberi jogokat sértő, feloszlott szervezetek utódszervezeteire. Alkotmányosan elfogadhatatlan ez a látszólagos semlegesség: a véleménynyilvánítás, illetve egyesülés szabadsága nem keverendő össze a speciális büntetőjogi védelemmel, az alkotmányos alapelveket nyíltan tagadó csoportokat nem illethet meg speciális jogvédelem.

Ezzel egyébként a Kúria joggyakorlat-elemző csoportja is egyetért, ugyanis az összefoglaló véleményhez csatolt Alapjogi Példatárban a tárgyalt eset kapcsán megjegyzi:¹⁶

„Kétségtelen: a sértettek magyarsághoz tartozása miatt véghezvitt cselekmény valóban közösség tagja elleni erőszakként minősül, ám ezt a minősítést a feloszlott Ma-

gyar Gárdához tartozás miatt kifejtett kihívóan közösségellenes erőszakos és riadalomkeltésre alkalmas magatartás nem alapozhatta volna meg (e vonatkozásban a cselekmény csak garázdaságként minősülhetne, a garázdasággal azonban a halmazat látszólagos, annak megállapítására nem kerülhetett sor).”

Fontos ennek kapcsán kiemelni azt is, hogy ez az indokolás még úgy is értelmezhető, mintha az eljárás tanács számára nem lenne világos, hogy itt speciális, járulékos jogvédelemről van szó, amelynek hiányában is természetesen bűncselekményt valósít meg a Gárda tagok sérelmére elkövetett cselekmény, pusztán az erre tekintettel történő elkövetéshez nem biztosít további, fokozott jogvédelmet a jogállami jogrendszer.

Tévesen hivatkozik továbbá álláspontunk szerint a harmadfokú bíróság a 30/1992. (V. 26.) AB határozatra is, annak ellenére is, hogy a közösség tagja elleni erőszak törvényi indokolása¹⁷ is hivatkozik rá. Ez az AB határozat a közösség elleni izgatás (uszítás) tényállása kapcsán született, és bár a két tényállás szabályozása nagy fokú rokonságot mutat, ráadásul kifejezetten a védett csoportok meghatározásában, határozottan jogellenes végeredményhez vezet a „lakosság egyes csoportjai”-nak analóg értelmezése a két tényállás kapcsán.

Ezzel kapcsolatban a Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) vonatkozó jogi állásfoglalásából idézünk: „Álláspontunk szerint azonban a védett csoportok azonos meghatározása nem indokolt. A közösség elleni uszítás ugyanis egy egészen más típusú bűncselekmény: nincs egy alapcselekmény, amely eleve büntetendő (ld. bántalmazás, kényszerítés, garázda magatartás a közösség tagja elleni erőszak esetében), és amely az előítélet motívum miatt lesz súlyosabban büntetendő. Az uszítás nyilvános szólással valósul meg. A szólás szabadsága egy alkotmányos alapjog, amely csak bizonyos körülmények között válik büntetendővé, akkor, ha a beszéd hatására a közösség tagjai olyan cselekményeket követhetnek el, amelyek közvetlenül és nyilvánvalóan veszélyeztetik mások jogait. Persze a valóságban a legtöbb esetben az uszítás ugyanazon sérülékeny csoportok ellen irányul, mint a gyűlölet-bűncselekmények, ugyanakkor az uszítással szemben ténylegesen indokolt bármely lakossági csoport védelme, hiszen az uszító beszéd – bármely csoport ellen is irányul – társadalomra veszélyes, azonban nincs más büntetőjogi tényállás, amely ez ellen védelmet nyújtana (szemben a közösség tagja elleni erőszakkal, amely elkövetési magatartásai a védett csoporttal szembeni előítélet-motívum hiányában más bűncselekményt – vagy minimum szabálysértést – megvalósítanak).”¹⁸

A TASZ álláspontjával ért egyet Bárd is fent már idézett tanulmányában:

„Úgy vélem, alapvető hiba volt az uszítás és a közösség tagja elleni erőszak azonos definíció szerinti szabályozása. Noha a közösség elleni uszítás valóban a közösség tagja elleni erőszak előszobája, jogdogmatikailag semmi

¹⁵ A törvényi hivatkozások az 1978. évi Btk.-ra (1978. évi IV. tv.) vonatkoznak.

¹⁶ 6. számú eset, elérhető: www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/alapjogi_peldatar.pdf.

¹⁷ Elérhető: www.parlament.hu/irom38/06218/06218.pdf.

¹⁸ A Társaság a Szabadságjogokért álláspontja a gyűlölet-bűncselekmények szabályozásáról, 15–16. Elérhető a TASZ honlapján: tasz.hu/files/tasz/imce/tasz-gybc-allaspont-final_.pdf.

nem indokolja az egységes szabályozást. Míg az uszítás alapcselekménye, a szólás egy jogilag megengedett, sőt alkotmányos védelem alatt álló emberi magatartás, addig a közösség tagja elleni erőszak alapcselekménye mindenkor bűncselekmény, egy, a büntetőjog által eleve – legfeljebb csekély mértékben – szankcionálni rendelt magatartás.¹⁹

„[...] nemcsak értelmetlen, vagy legalábbis rendkívül nehezen indokolható a védelem kiterjesztése, hanem textuális interpretációval olyan következtetést is megenged, amely abszurd, morálisan pedig kifejezetten romboló. A törvényhely ugyanis felhívható az eredetileg védeni kívánt csoport ellen, amennyiben ők a gyűlölködőkkel – mint egy közös ismérvvvel rendelkező csoporttal, pl. rasszistákkal – szemben követnek el bűncselekményeket. Az erkölcstelen és logikátlan eredmény, hogy az állam voltaképpen olyan csoportokkal fejezi ki együttérzését, akik ellen az adott tényálláson keresztül küzdeni kívánt volna.”²⁰

Mondhatnánk azt, hogy nehéz volt a dolga a bíróságnak, hiszen a fentiek szerint jogalkotási problémával állunk szemben. Ez részben igaz: szakmai meggyőződésünk – és a Társaság a Szabadságjogokért gyűlölet-bűncselekmények szabályozásáról szóló álláspontja szerint is – a közösség tagja elleni erőszak tényállása vonatkozásában, hogy a „lakosság egyes csoportjai” kitétel túlságosan tág megfogalmazás, amely jogbizonytalanságot szül, és a tényállás rendeltetésellenes alkalmazásának ad teret.²¹

Ugyanakkor, amíg a lakosság egyes csoportjai a tényállásban szerepel, a jogalkalmazó számára addig is van jogi fogódzó a megfelelő alkotmányos értelmezéshez. Az 5.1. pontban idézett alkotmánybírói jogértelmezés ugyanis jelentősen leszűkíti az egyenlő bánásmóddhoz való alapjog alkalmazási körét, kimondva, hogy az „egyéb helyzet” szerinti megkülönböztetés nem jelenthet akármilyen helyzetet, illetve tulajdonságot, hanem az „*csupán olyan élethelyzeteket ölelhet át, amelyekben az emberek önazonosságát, identitását meghatározó lényegi tulajdonságuk miatt előítéllettel, vagy társadalmi kirekesztéssel néznek szembe*”. A közösség tagja elleni erőszak tényállásában a „lakosság egyes csoportjai” a megfelelője a hátrányos megkülönböztetés tilalma alaptörvénybeli klauzulájában szabályozott „egyéb helyzet”-nek [Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdés]. Amíg tehát a védett csoportok listája nyílt marad, a „lakosság egyes csoportjai” értelmezése kapcsán a jogalkalmazó számára az Alkotmánybíróság egyértelműen irányadó és álláspontunk szerint megfelelő szűkítést ad.

Tekintettel arra, hogy az elemzés tárgyát képező ügy elbírálásakor a feljebb idézett legfelsőbb bírósági, helyes jogértelmezés, illetve azt a konkrét ügyben felülvizsgálati bíróságként alkalmazó kúriai végzés is már rendelkezésre állt, az ítéletlőtlátnak nem kellett volna e bonyolult jogelméleti gondolatmenetbe belemélyednie ahhoz, hogy szakmailag és alkotmányosan helyes döntést hozzon.

¹⁹ BARD (14. lj.) 33.

²⁰ BARD (14. lj.) 34.

²¹ Ld. (19. lj.) 14.

5.3.3. Magyarellenes indíték megállapítása kellő bizonyíték hiányában

A másod- és harmadfokon eljáró bíróság szerint a vádlottak magyarellenes indítékből is cselekedtek. Erre azonban mindössze egyetlen körülmény utalt: az, hogy a cselekmény elkövetése során a „gárdistázás” mellett „magyaroztak” is. Ismereteink szerint ez legalább a harmadik olyan büntetőügy Magyarországon,²² amelyben roma elkövetők szélsőségesnek vélt személyek elleni cselekményeik során így tettek, és emiatt magyarellenes közösség tagja elleni erőszakért ítélték el őket.²³ Ez a téma egyrészt bizonyítási, másrészt elvi kérdéseket vet fel.

Előre bocsátjuk: nem vitatjuk, hogy a közösség tagja elleni erőszak tényállása az egyes védett tulajdonságokkal rendelkező többségi csoportok védelmében is alkalmazható az előítélet-motívum megléte esetén. A tényállás szimmetrikus megfogalmazása ezt az értelmezést támasztja alá, és egyértelműen ez a kialakult joggyakorlat. Más kérdés persze, hogy egyetértünk-e a tényállás ilyen megfogalmazásával, szolgálja-e az ilyen kodifikációs megoldás a gyűlölet-bűncselekmények szabályozásának eredeti célját,²⁴ de ebbe a kérdésbe nem belemenne is komoly aggály vetődik fel jelen ügyben a magyarellenes minősítéssel.

A cselekmény során elhangzó, a sértett származására, valamely védett csoporthoz tartozására utaló szavak használata fontos bizonyítéka lehet az előítélet-motívumnak. Ugyanakkor egyedüli bizonyítékként ritkán lehet elégséges, különösen akkor, amikor egy másik, szűkebb, konkrét csoporthoz tartozásra utaló szavak is elhangoznak és valamennyi további körülmény is e szűkebb csoporttal kapcsolatos viszonyulásra utal az elkövető indítéka körében.

Adott esetben az ítéleti tényállásból ugyanis egyértelműen az következik, hogy a tettesek a két nappal korábbi gárdista rendezvény miatt támadtak a sértettekre. A cselekmény során történt gárdistázás, és az ítéletlőtlátnál a tényállás részévé tett

²² Ld. Sajóbábonyi romák támadtak Új Magyar Gárda tagokra: Kúria Bfv. II.576/2014/13. sz. ítélet; Miskolci romák támadtak általuk szkinhedeknek gondolt személyekre: Miskolci Városi Bíróság 22.B.2418/2011/64. sz. ítélet, a jogerős döntés végül garázdaság bűntetté váltóztatta a cselekmény minősítését: Miskolci Törvényszék 3.Bf.2023/2012/51. sz. ítélet.

²³ Az előző lábjegyzetben említett miskolci ügyben hozott ítéleteket elemzi NÉMETH-SZEBENI Zsófia a *JeMa* 2016/3. számában *A Miskolci Törvényszék ítélete a közösség tagja elleni erőszakról* címmel, *A tettesi motívum bizonyítási kérdései és az alulminősítés* alcímmel. Németh-Szebeni álláspontjával nem értünk egyet: álláspontunk szerint helyesen döntött a Miskolci Törvényszék, amikor önmagában a „magyarozás” miatt nem állapította meg a magyarellenes motívumot, továbbá akkor is helyesen járt el, amikor a vádlottak büntetőjogi felelősségét a motívum tekintetében is egyenként vizsgálta és ennek megfelelően nem tartotta bizonyítottnak egy, a bűncselekmény helyszínén talált, ám bizonyítottan egyik vádlotthoz sem köthető boton lévő felirat alapján a magyarellenes indítékot. Erről részletesen itt írtunk Pap András Lászlóval: JOVÁNOVICS Eszter – PAP András László: „Kollektív bűnösség a 21. század Magyarországon: magyarellenség vádjá cigányokkal szemben két emblemikus perben” *Fundamentum* 2013/3. 153–157., elérhető: fundamentum.hu/sites/default/files/fundamentum-13-4-15.pdf.

²⁴ Ld. erről részletesen a TASZ álláspontját (19. lj.).

további körülmények is nyilvánvalóan ezt támasztják alá. Önmagában pedig az, hogy a gárdistázás mellett az elkövetők magyaroztak is, nem vezethet a magyarellenes indíték megállapításához. Nem zárható ki természetesen, hogy az elkövetők a többségi társadalom tagjaival szemben előítéletesek, de az eljáró bíróságok ezt a kérdést egyáltalán nem vizsgálták, és a magyarozáson túl semmiféle indokát nem adták annak, hogy miért követték volna el magyarellenes indítékkal is cselekedtüket az elkövetők azzal párhuzamosan, hogy indítékuk a sértettek gárdista mivolta és ezzel kapcsolatos aktivitása (a rendezvény megszervezése) volt. Erra utaló bizonyíték hiányában a magyar közösség tagja elleni erőszakként történő minősítés alaptalan, törvényellenes. Ráadásul a sértettek a „Magyar Nemzeti Gárda” tagjaira támadtak, amely csoport már a nevében is viseli a „magyar” szót, ami szintén arra utal, egyéb bizonyíték hiányában, hogy a „magyar” jelző az adott kontextusban ugyanazt a gárdista csoportot takarta.

Elméleti síkon érdemes még tovább gondolni ezt a kérdést: helyes-e, ha bírósági ítéletekben a „magyar” jelző a romáktól elkülönülő többségi társadalmat jelöli, mint ahogy erre az elemzett ítéletekből következtetni lehet? Igaz, hogy a köznyelvben, a romák által használtan is létezik a roma–magyar megkülönböztetés. Ez azonban egy nagyon káros felosztás, aminek egy bírósági ítéletben magyarázat nélkül nem szabadna megjelennie. Egyetértek Bárddal, aki szerint: „A Debreceni Ítélet tábla magyar–roma ellentétpáron alapuló érvelése megerősíti azt a hibás és rasszista alapú gondolatot, hogy a cigányság nem a magyar társadalom része, hogy valaki vagy cigány, vagy magyar. A rendkívül szerencsétlen „magyar–cigány” fogalompár, mint „többségi–kisebbségi” csoportok közötti különbségtétel elterjedtsége nem menti a bíróságot, amelynek nem lett volna szabad rasszista retorika mentén ítéletet hoznia. Az ítélet szempontjából azonban még nagyobb tévedés, hogy a bíróság megítélésével ellentétben a kérdéses esetben valójában nem a cigány és többségi lakosság, hanem a cigányok és a szélsőségesek szembenállásáról volt szó.”²⁵

Amennyiben tehát a bíróságok meggyőződése szerint az elkövetőket a sértettek többségi társadalomhoz tartozása is motiválta, akkor a „magyarnak” ezt az értelmezését ki kellett volna fejteniük indokolásukban és bizonyítékokkal alá kellett volna támasztaniuk. Az e téren kirívóan hiányos indokolásukkal az ítéletek azonban azt sugallják, hogy a „gárdisták” és a „magyarok” egymáshoz közel álló, egymást szinte átfedő, rokon csoportok, ahol nincs szükség további magyarázatra a két – álláspontunk szerint teljesen eltérő – motiváció elhatárolására és egyenkénti alátámasztására. Ez pedig arra vezet, hogy a bíróság lényegében azonosítja a szélsőséges, cigányellenes szervezetet a magyarsággal, ami elvi szinten aggályos, és aminek szimbolikusan felmérhetetlenül káros hatása van. A magyarság megkülönböztetése a cigányoktól és azonosítása a gárdistákkal ugyanis tovább fokozza a cigány kisebbség kirekesztését és marginalizálódását, továbbá alappal kelt bizalmatlanságot a kisebbség tagjaiban az igazságszolgáltatás irányában.

A fentiekből az következik, hogy álláspontunk szerint az elkövetők cselekményét a bíróságok törvényellenesen minősítették közösség tagja elleni erőszaknak. Különböző okok-

ból, de sem a Magyar Nemzeti Gárda elleni bűncselekmény, sem a magyarellenes bűncselekmény megállapítására nem kerülhetett volna sor. A cselekmény helyes minősítése tehát garázdaság lett volna. Mindazonáltal a teljesség kedvéért megjegyezzük, hogy – fentiekől eltekintve – abban helyes a harmadfokú bíróság álláspontja, hogy ha az előítéletes motiváció megállapítható és fizikai ráhatás történik, akkor a közösség tagja elleni erőszak bántalmazásos (2) bekezdés szerinti alakzatát kell megállapítani, és az konzumálja a könnyű testi sértést.

6. A döntés jelentősége

A Fővárosi Ítélet tábla ítélete sajnálatos visszalépést jelent egy olyan területen, ahol eleve komoly jogalkalmazási problémák vannak.

Csak ismételni tudjuk, amit egy korábbi elemzésben a sajbábonyi romák hasonló ügye (Kúria Bfv.II.576/2014/13.) kapcsán Pap András Lászlóval írtunk: „Magyarellenes támadásnak minősíteni egy szélsőségesnek vélt személyek elleni támadást megítélésünk szerint visszaélésszerű jogalkalmazást jelent. A megtámadott csoport ugyanis nem magyarsága, hanem kirekesztő, támadó, rasszista mivolta által meghatározott, és attól, mert magát magyarnak definiálja, és e megjelölést adott esetben az elkövetők is használták, attól még valójában rasszista, kirekesztő politikai csoportot jelöl adott esetben, illetve helyzetben a kifejezés.”²⁶

A másod- és harmadfokú eljáró bíróságok a megalapozatlan, indokokkal alá nem támasztott magyarellenessé minősítést tovább fokozták azzal, hogy szembemelve a Kúria által kialakított joggyakorlattal, szélsőséges, cigányellenes szervezetet védett csoporttá nyilvánítottak egy romák által elkövetett cselekmény kapcsán. Ez azért történhetett meg, mert a bíróságok elmulasztották figyelembe venni a Magyar Nemzeti Gárda nyilvánosan hirdetett, alkotmányos elveket sértő nézeteit. E ponton fontos felhívni a Magyar Gárda feloszlatása kapcsán hozott magyar bírói határozatokat helyben hagyó EJEB döntést,²⁷ amely szerint:

„A Bíróság úgy véli: a politikai szereplők félkatonai erők megszervezésére való képességének és hajlandóságának demonstrálása túlmegy a politikai nézetek kifejtését célzó békés és jogszerű eszközök használatán. A nyilas-kereszties erő megerősödésekor Magyarország által is megtapasztalt történelmi tapasztalatok fényében a félkatonai demonstrációk során egy olyan egyesületre történő támaszkodás, amely a származás szerinti elkülönülést hirdeti és implicite faji alapú cselekmények elkövetésére hív fel, minden bizonnyal megfélemlítően hat az adott faji kisebbség tagjai számára, különösen, ha foglyul ejtett hallgatóságként vannak otthonaikban.”

²⁶ JOVÁNOVICS Eszter – PAP András László: „Kollektív bűnösség a 21. század Magyarországon: magyarellenség vádja cigányokkal szemben két emblematikus perben” *Fundamentum* 2013/3. 155., elérhető: fundamentum.hu/sites/default/files/fundamentum-13-4-15.pdf.

²⁷ Vona v. Hungary, Judgement of 9 July 2013, Final Judgement of 9 December 2013, no. 35943/10, § 66, 69.

²⁵ BÁRD (14. lj.) 36.

„A Bíróság szerint gyűlések sorozatának a »cigánybűnözés« visszaszorítása érdekében, félkatonai felvonásokkal történő megszervezése a faji elkülönítés politikájának megvalósításaként fogható fel. Valójában a megfélemlítő meneteklések egyfajta – lényegében faji alapú – »jog és rend« megvalósítása első lépésének tekinthetők.”

Azt is fontos hangsúlyozni, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága szerint a romák sérülékeny helyzetét az egyedi ügyekben is mindig figyelembe kell venni: „A Bíróság megállapította továbbá, hogy a romák viharos történelmük és gyökereik folytonos feltétele következtében sajátosan hátrányos helyzetű, sérülékeny kisebbséget alkotnak. Ezért különleges oltalmat igényelnek. Sérülékeny helyzetük azt jelenti, hogy igényeikre és eltérő életmódjukra külön figyelmet kell fordítani, mind a vonatkozó jogszabálykörnyezetben, mind a konkrét ügyekben hozandó határozatok esetében.”²⁸

Ennek azonban éppen az ellenkezője történt a tárgyaló ügyben: a bíróságok ahelyett, hogy megvizsgálták és értelmezték volna, mi áll az elkövetők indítékának hátterében, velük szemben alkalmazták a rasszista erőszakkal szembeni állami küzdelem büntetőjogi eszközét.

A magyarellenes indíték megállapítása pusztán a „magyarozás” alapján azért is kirívó, mert ezzel szemben rendszeresen tapasztaljuk azt, hogy a nyomozó hatóságok elutasítják például a cselekmény homofób indítékának vizsgálatát arra hivatkozva, hogy a cselekmény során törént „buzizás” az indulat levezetése körében használt szitokszó.²⁹ Felhozható ellenpéldaként a Magyar Helsinki Bizottság által képviselt feketebőrű menedékkérő

sértett ügye³⁰ is, akit szkinhed magyar fiúk brutálisan bántalmaztak, majd vonatsínre fektették, miután a sértett üldözését a „*black man, go back to Africa!*” fenyegetéssel kezdték. Ebben az ügyben az elsőfokú bíróság szerint a gyűlölet motívum addigra ellillant, mire a vonatsínekre fektették a sértettet, így ebben a részben a cselekményt a bíróság csak felfegyverkezve elkövetett garázdaságnak minősítette, és az elkövetők 2 év, illetve 1 év 8 hónapos börtönbüntetését 4 évre felfüggesztette. A Kúria utóbbi felülvizsgálati eljárásban az elsőfokú ítéletet megváltoztatta,³¹ és a cselekményt törvényi egységként értékelve a község tagja elleni erőszakká minősítette.

A tárgyaló ügyben a kiszabott büntetések súlyossága kétségtelenül a túlminősítésből is fakad. Mégis, már a cselekményt enyhébben minősítő elsőfokú bíróság is letöltendő börtönbüntetést szabott ki, holott a három vádlott közül ketten büntetlen előéletűek. A másodfokú bíróság a súlyosabb minősítéssel párhuzamosan jelentősen súlyosította a kiszabott szabadságvesztéseket, a harmadfokú bíróság végül ezeket valamelyest enyhítette, de azok még így is aránytalannak tűnnek. Nem lehet eltekinteni attól a körülménytől sem, hogy a terheltek előzetes letartóztatásban voltak az elsőfokú ítélet kihirdetését követő időig. Összehasonlításképpen, az Egri Törvényszék jogerősen 2 év, 4 évre felfüggesztett börtönbüntetésre ítélte³² azt a férfit, aki hét-nyolc ismeretlen társával csoportosan, felfegyverkezve támadt rá négy roma közmunkásra az erdőben súlyos testi sértést okozva, illetve annak okozását megkísérelve.

Jovánovics Eszter jogász, programvezető • Társaság a Szabadságjogokért • jovanovics@tasz.hu

²⁸ *Horváth and Kiss v. Hungary*, Judgement of 29 January 2013, no. 11146/11, § 102.

²⁹ Ld. pl. a Háttér Társaság által képviselt ügy leírását (6.) a Gyűlöletbűncselekmények Elleni Munkacsoport „Jogalkalmazási problémák a gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásokban” c. kiadványban, amely itt érhető el: gyuloleletellen.hu/sites/default/files/ejk_esetosszefoglalo.pdf. A leírás alapján a rendőrségi határozat érvelése szerint: „Az elkövetők által használt trágár kifejezések az ittas állapotban elkövetett garázda jellegű, gátlástalan támadások során saj-

nálatos módon igen széles teret nyertek, elszaporodottak, azt az agresszívan, kötekedően fellépő elkövetők válogatás nélkül használják.”

³⁰ helsinkifigyelo.blog.hu/2016/05/25/elillant_a_gyulolet_amikor_eszmeletlenre_vertek

³¹ Kúria Bfv.I.1722/2016.

³² Az Egri Törvényszék 2017. március 24. napján nyilvánosan kihirdetett ítélete a Bf.246/2016. sz. eljárásban, írásban még nem kapta kézhez a TASZ által megbízott sértetti képviselő.